

3. Alte reglementări și principii europene conexe

3.1. Reglementări conexe

În ultimii 50 de ani, Consiliul Europei a construit un set de reguli, principii și strategii ce au în vedere diverse aspecte ale culturii, mediului, eticii și dezvoltării durabile, printr-o serie de documente care includ¹:

Convenții internaționale:

- European Cultural Convention, Paris, 1954.
- European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, Madrid, 21 May 1980 (Additional Protocol to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, 1995; Protocol No 2 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, Strasbourg, 1998).
- Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, Granada, 1985².
- European Convention on Offences Relating to Cultural Property, Delphi, 1985
- Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment, Lugano, 1993.
- Convention on the Protection of Environment through Criminal Law, Strasbourg, 1998.
- European Landscape Convention, Florence, 2000³;

Rezoluții și recomandări ale Consiliului de Miniștri (în special cele care aprobă diferite Carte europene⁴) și ale Standing Committee of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats;

¹ Titlurile tuturor acestor documente nu sunt traduse, deoarece acestea sunt titlurile oficiale sub care au fost promovate de către Consiliul Europei.

² Vezi Anexa 3.

³ Vezi Anexa 6.

Decizii ale Consiliului de Miniștri (în special cele care aprobă diferite "codes of practice" sau "codes of conduct")⁵;

Recomandări sau declarații ale conferințelor ministeriale⁶;

Recomandări ale Adunării Parlamentare⁷ sau ale Congresului Autorităților Locale și Regionale din Europa⁸;

⁴ Resolution (72) 19 on the European Soil Charter, Resolution (76) 34 on the Ecological Charter for Mountain Regions in Europe și Recommendation (2001) 14 on the European Charter on Water Resources.

⁵ European Code of Conduct for Coastal Zones (Decision (99) 678/9.3b (CM (99) 87 Addendum)) și Code of Practice for the Introduction of Biological and Landscape Diversity Considerations into the Transport Sector (Decision (01) 769/9.1)

⁶ De ex: Declaration on balanced development in Europe, 16 October 1980 și cu privire specială la patrimoniul cultural: Helsinki Declaration (4th conference) - 1996 (despre rolul patrimoniului cultural în dezvoltarea durabilă), și Amsterdam Declaration - 1975 (despre conservarea integrată), Recommendation R (2002)1: 12th CEMAT: Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent, Hanover, 7 and 8 September 2000.

⁷ Recommendation 1130 (1990) on the formulation of a European charter and a European convention on environmental protection and sustainable development, Recommendation 1274 (1995) on the draft European charter of mountain regions, Recommendation 1296 (1996) on a European Charter for Rural Areas, Resolution 1292 (2002) on the World Summit on Sustainable Development: ten years after Rio.

⁸ European Urban Charter (1993) of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe, Recommendation 3 (1994) on the environment in Central and Eastern Europe: the role and responsibilities of local and regional authorities and on environmental co-operation between local and regional authorities in the Eastern Baltic region, Recommendation 57 (1999) on local and regional economic instruments for the environment, Resolution 54 (1997) on sustainable development at local and regional levels, Resolution 55 (1997) on local and regional financial instruments for the environment in Europe, Resolution 128 (2002) on the problems of Europe's countryside, Resolution 127 (2002) on sustainable development and the liberalisation of the energy market, and Resolution 126 (2002) on Rio+10: Towards the next World Summit on Sustainable Development.

Această colecție de peste 800 de texte al căror statut legal variază, oferă cu adevărat o sursă foarte bogată de referințe care au în vedere nu numai urmărirea modului în care s-a dezvoltat de-a lungul a aproape 50 de ani concepția europeană asupra politicilor culturale și de mediu dar constituie și cadrul în care s-a perfecționat continuu domeniul legislativ care permite satisfacerea nevoii de **dezvoltare durabilă** a tuturor comunităților.

3.2. Conceptul de dezvoltare durabilă

Dezvoltarea durabilă, economică și socială constituie una dintre prioritățile politicii Consiliului Europei și este considerată a fi conexă principiilor coeziunii sociale, cetățeniei democratice și luptei împotriva sărăciei. La baza sa se află nevoia de echilibru între dezvoltarea economică, echilibrul social și protecția mediului (inclusiv patrimoniul cultural).

Din această cauză, dezvoltarea durabilă este definită ca fiind acel tip de dezvoltare, care răspunde nevoilor prezentului, fără a periclita posibilitatea generațiilor viitoare de a-și alege propria cale de exploatare a teritoriului pe care locuiește.

Aplicarea dezvoltării durabile în domeniul patrimoniului cultural are drept scop creșterea capacității de adaptare a structurilor și funcțiunilor comunităților umane (fie ele urbane sau rurale), la cerințele și nevoile dezvoltării. Ea implică o politică de gestionare prudentă a patrimoniului natural și cultural. Măsuri de protecție foarte stricte nu pot fi aplicate decât izolat, doar unei mici părți a patrimoniului cultural european. Din această cauză, conservarea patrimoniului cultural nu mai poate fi discutată izolat, ca un scop în sine⁹ (fie el și cultural), ci trebuie abordată din perspectiva nevoii comunităților de a se dezvolta.

Or, dezideratul dezvoltării durabile nu poate fi realizat fără aplicarea principiului conservării integrate, prin care este asigurată corelarea tuturor acelor politici sectoriale

⁹ Orientation pour le développement de législations et de systèmes de gestion du patrimoine culturel, Conseil de l'Europe, 2000, p. 96.

ce privesc, pe de o parte dezvoltarea economică (cu toate componentele ei) și, pe de altă parte, protejarea mediului (inclusiv patrimoniul cultural).

Punerea în practică a conceptului de dezvoltare durabilă nu poate fi realizată decât prin coordonare orizontală (între autoritățile responsabile), coordonare verticală (între diferitele nivele de putere) și coordonare teritorială (în interiorul comunităților și între comunitățile învecinate).

Iată de ce problematica siturilor arheologice trebuie sistematic abordată în studiile de impact asupra mediului (S.I.M. – E.I.A.)¹⁰, oferindu-se astfel posibilitatea corelării protejării lor, cu celelalte aspecte economice și sociale implicate de marile lucrări finanțate public sau privat.

Aplicarea principiului dezvoltării durabile încurajează o acțiune mai dinamică atât asupra teritoriului cât și asupra patrimoniului cultural prin:

- Programe de investiții majore, la nivel național, care trebuie să includă numeroase oportunități pentru valorificarea patrimoniului cultural.
- Programe de restaurare urbană (de ex. a centrelor istorice ale orașelor) și programe locale de dezvoltare rurală cu participarea actorilor locali.
- Folosirea patrimoniului cultural pentru a produce atât beneficii culturale cât și progres economic și social (de ex. turismul).
- Valorificarea patrimoniului astfel încât să se răspundă mai degrabă nevoilor curente ale societății sau ale unui public cât mai larg, și nu pentru punerea lui numai la dispoziția câtorva specialiști.

Tocmai de aceea în Declarația ICOMOS de la San Antonio (1996) se spune foarte clar: "[...] large part of the authenticity of an archaeological site resides in the undisturbed buried archaeological remains of the fill, and as such, should be minimally excavated by archaeologists, only to the extent necessary to determine the significance of the site"¹¹.

¹⁰ Legea Mediului nr. 137 din 29/12/1995, art.4 și 7. H.G. nr. 918 din 22 august 2002 privind stabilirea procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului și pentru aprobarea listei proiectelor publice sau private supuse acestei proceduri (publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 686 din 17 septembrie 2002). Cf. și <http://europa.eu.int/comm/environment/eia/eia-support.htm>

¹¹ http://www.icomos.org/docs/san_antonio.html

Conceptul de dezvoltare durabilă a evoluat în paralel cu alte două concepte deosebit de importante la nivel european: conservarea integrată și societatea participativă.

3.3. Conceptul de conservare integrată

A fost prima dată folosit cu referire la patrimoniul arhitectural (construit) în Rezoluția (76)28/1976 *privind adaptarea legilor și regulamentelor la cerințele conservării integrate a patrimoniului arhitectural*. Conform definiției din acest document, conservarea integrată include „toate măsurile posibile ce au drept scop perpetuarea patrimoniului cultural, menținerea sa ca parte a mediului de viață (fie el natural sau creat de om), utilizarea sa și adaptarea sa la nevoile societății”.

Principiile conținute de această Rezoluție au fost mai apoi reluate și definite pe larg în art. 10. al Convenției Granada¹².

Pentru a pune în aplicare acest concept este nevoie ca politica de amenajare a teritoriului, precum și cea vizând protecția mediului, să integreze și conservarea patrimoniului arheologic astfel încât să rezulte un ansamblu unitar care să răspundă în același timp necesităților culturale, sociale și economice ale comunităților umane.

Conservarea integrată are două obiective esențiale:

1. *Conservarea* patrimoniului înțeleasă în sens larg, de *cultural environment*, prin:
 - Instituirea unor mecanisme de protecție cât mai eficiente.
 - Adoptarea de măsuri pentru conservarea sau îmbunătățirea stării fizice a elementelor constitutive ale patrimoniului.
 - Demararea a cât mai numeroase procese de punere în valoare, dar și de valorificare a potențialului economic al patrimoniului cultural.
2. *Integrarea* patrimoniului cultural în viața societății contemporane prin:
 - Implementarea de programe de dezvoltare locală, regională și națională care să includă problematica patrimoniului cultural.

¹² Vezi Anexa 3.

- cooperare între elementele de planificare și dezvoltare a teritoriului la nivel local și regional în scopul utilizării (valorificării) cât mai eficiente a elementelor de patrimoniu cultural.

Principala noutate adusă de principiul conservării integrate este atenția acordată problemelor de mediu, văzute ca elemente decisive ale asigurării calității vieții. Una dintre direcțiile prevăzute de Convenția La Valetta este cea care are în vedere creșterea impactului pe care lucrările majore de investiții (mai ales construcții) le au asupra patrimoniului arheologic.

Din această cauză, Convenția La Valetta, cere statelor semnatare instituirea de măsuri (inclusiv prin mecanisme și metodele săpăturilor preventive) pentru protecția siturilor arheologice, în cazul punerii în practică de mari proiecte investiționale.

O altă direcție este și aceea a considerării ca parte integrală a arheologiei, a problematicii patrimoniul mobil, care contribuie la creșterea valorii culturale a unui sit. Și pentru această categorie a patrimoniului cultural trebuie adoptate acele decizii administrative și manageriale care să îi asigure nu numai protecția, dar și valorificarea publică.

În privința strategiei și metodelor de management, se acordă prioritate politicii de conservare concepută ca management activ, mai puțin focalizată doar pe simpla protecție. Un asemenea management al patrimoniului cultural, se bazează pe metode specifice de conservare, restaurare și punere în valoare a diferitelor elemente care alcătuiesc patrimoniul. Pentru a interveni adecvat trebuie construite mecanisme legislative, administrative și manageriale, care să permită cooperare și coordonarea actorilor implicați în gestionarea patrimoniului, cu cei ce răspund de planificarea urbanistică și a teritoriului, la toate nivelurile presupuse de procesul decizional în aceste domenii.

La nivel legislativ, nu există prea multe referiri la conservarea integrată și vor trebui introduse astfel de prevederi în legislația specializată și a altor domenii care reglementează problemele legate de politica urbanistică și de amenajare a teritoriului, dar și în cea referitoare la problemele legate de protecția mediului înconjurător.

La nivel instituțional, trebuie să subliniem funcționarea Comisiei interministeriale pentru intervențiile în zone protejate (Ministerul Culturii și Cultelor – Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului) care constituie un prim pas în această direcție.

3.4. Conceptul de societate participativă

Conceptul de societate participativă aplicat patrimoniului cultural, presupune necesitatea ca societatea chemată să aplice principiile dezvoltării durabile și al conservării integrate să adere teoretic și practic la acestea.

Conceperea și implementarea mecanismelor legislative, politice, economice, juridice și administrative menite a pune în aplicare aceste principii, pot fi realizate numai cu participare și susținere publică. Din această cauză, trebuie căutate și găsite toate acele metode care permit unei comunități să cunoască, să decidă și să participe la punerea în practică a acestor principii.

În ultimii ani, Consiliul Europei a avut ca prioritate punerea în aplicare a unor mecanisme care să stimuleze participarea comunitară, în toate domeniile care interesează viața grupurilor umane. Cetățenii pot și trebuie ca la nivel individual sau colectiv (asociații, ONG-uri) să-și spună părerea, atunci când se iau deciziile ce pot avea ca urmare schimbarea (chiar și numai parțială) a condițiilor economice sau sociale în care trăiesc. În acest context, de exemplu, și în România există posibilitatea legală¹³ ca un membru al societății sau o asociație să solicite informații despre o cercetare arheologică, dacă aceasta s-a desfășurat cu finanțare publică.

Practic, rolul comunității în proiectele menite a-i schimba semnificativ coordonatele de viață socială sau economică, trebuie să fie acela de actor activ pe parcursul tuturor fazelor de concepere și punere în practică a respectivelor programe investiționale. Sprijinul comunității este esențial pentru succesul oricărui astfel de proiect.

Cea de V-a Conferință Europeană a miniștrilor responsabili de patrimoniul cultural (Portorož 2001) a decis prin Declarația finală (par. 1a) că toate persoanele și

¹³ Vezi Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public.

comunitățile au dreptul fundamental de a se bucura de patrimoniul lor cultural și a cerut tuturor autorităților naționale, regionale și locale să permită participarea comunităților la consultările și deciziile privind patrimoniul lor cultural¹⁴.

Datorită marelui număr de reglementări și tipuri de forme juridice pe acestea le au, precum și a adoptării unor principii general valabile, astăzi există demersuri și se fac eforturi susținute pentru redactarea unei Carte Europene a Principiilor Protecției Mediului și a Dezvoltării Durabile, care urmează să sintetizeze poziția europeană asupra acestor probleme¹⁵.

¹⁴ [http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Heritage/ Digitalisation_of_cultural_property/initiatives.asp](http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Heritage/Digitalisation_of_cultural_property/initiatives.asp)

¹⁵ Recommendation 1130 (1990) on the formulation of a European charter and a European convention on environmental protection and sustainable development.